

***Neeruti kooli
ajaloost***

Neeruti mõis 1930ndail aastail

Kaaneafotol Neeruti koolimaja, endine mõisavalitseja maja.

MTÜ Neeruti Selts toimetised A-540 2008
Koostanud Tõnis Sakk, Neeruti kooli õpilane 1946-1950
Toimetanud ja küljendanud Tiiu Uusküla

Fotod erakogudest

© MTÜ Neeruti Selts
Viru 14 Kadrina 45201
e-post neerutiselts@hotmail.com
kodulehekülj www.neerutiselts.ee
telefon 55525314

Eesti Vabariigi Riigikantselei eestvõttel austati riigi 90. juubeliaastal kunagisi riigitegelasi mälestuskivi paigaldamisega nende sünnikohtades.

9. juulil 2008 avati pidulikult ka Otto August Strandmani sünnikoha, kunagise Vandu koolihoone asukoha lähistel mälestuskivi.

*Kalevite kangelm poega
küündes atra keeruti,
vaod, mis tulid hüva moega
nimeks saivad
Neeruti*

Üle 50 000 aasta Eestimaad katnud poole kilomeetri paksune jääkilp hakkas umbes 11000 aasta eest sulama. Jääaeg hakkas lõppema, liustik hääbuma. Temast jäi mälestuseks miljoneid tonne kive, kruusa, liiva, et aastatuhandetega taimede ja loomade abil eesti mullaks muutuda. Nii tekkis Virumaa, kujunes ka Neeruti, mida geoloogid on nimetanud jääaja muuseumiks. Et Neeruti oma pinnavormidega oli huvipakkuv isegi Euroopa ulatuses, kuulutati Neeruti 1957. aastal maastikukaitsealaks, mida praegu on ligi 13 km².

Kultuskivide põhjal on kindlaks tehtud, et inimasustus Neerutis ulatub vähemalt 2000 aasta kaugustesse aegadesse. Kadrina kirikukihelkond, kuhu kuulus ka Neeruti, tekkis 13. sajandi alguspoolel ja polnud ilmselt algul väga kindlalt piiritletud. Tema suuruse määras Taani hindamisraamatus kirja pandud külade arv, mis oli 35.

Neeruti mõisakeskusele vastas Virumaal *Coskius*'e (Neeruti) küla, mis 1220. aastal kuulus mehele nimega Heinrich BAAT. Koos Jõetaguse, Võduvere ja Valgma külaga oli Neeruti mõisa valduses 39 adramaad. 1 adramaa on teatavasti maakasutus- ja maksustusühik, mida jõudis harida üks tööjõuline mees, kel oli hobune, hoburakmed ja põllutööriistad. Kui võtta 1 adramaa suuruseks 10 hektarit, siis keskel läbi jõudsid Neeruti mõisa 400 ha põldu ära harida 40 meest 40 hobusega.

Võib kokkuvõtteks tõdeda, et meie ümberkaudsed külad nagu Võduvere, Valgma, Kiku, Udriku, Mäo, Undla, Päre, Neeruti jt on juba kirjalike andmete põhjal väga auväärse vanusega – vähemalt 800 aastat, kuid nagu mainitud, ulatub inimasustus Neerutis paari tuhande aasta taha.

Kuidas sai Neeruti oma praeguse nime, ei ole ka üheselt teada. Neeruti algne nimi *Coskius* tähendab koske. Kus see kosk Loobu jõel oli, ei teata täpselt. Teada on vaid, et jõe lätteala endise viinavabriku juures moodustas suure pikliku veekogu, mis ulatunud Järtu küla maadeni välja. Vana eestikeelne nimi *Coskius* ununes, kui mõis läks NIEROTHide kätte. Trükki jõudis nimekuju NEERUTI alles 1732 Anton Thor HELLE koostatud eestikeelses grammatikas kujul NIROTI. Siia võib lisada, et samast perekonnanimest on tuletatud ka teine Neeruti, mis asub Otepää kandis.

Rahvasuu seostab siinse Neeruti nime tekke siiski hoopis Kalevi-pojaga. Nimelt olevat Neeruti Kaksikjärved tekkinud Kalevipoja hobuse neerudest, mis andnud hiljem nime ka paigale. Millal tekkis Neeruti mõis, täpselt ei teata. Et aastaarvu kaks esimest numbrit on 1 ja 3, seega 14. sajand. Esimesed kirjasõnas jäädvustatud omanikud olid vennad BIXHOVEDE'd. Üksikasjaliku ülevaate Kadrina ümbruse mõisatest annab 2005. a ilmunud Richard Tammiku mahukas raamat *KADRINA KIHELKOND LÄBI AEGADE*.

Neeruti mõisa uue peahoone ehitas omanik Karl von REHBINDER, see valmis 1878. aastal algselt ühekorruselise telliskiviehitusena, keskosas ärklikorruusega. 1903-1906 laiendati uue omaniku KIRSCHTEINI poolt mansardkorruuse üle kogu ehituse. Ühtlasi lisati massiivne neljatahuline ja neljakorruseline 30 meetri kõrgune torn, mille tipust paistnud 9 mõisa maad: Neeruti, Undla, Lasila, Udriku, Rakvere, Mädapea, Kihlevere, Saksi ja Hulja. Esindusliku hoone valmimisele järgnes ka ümbruse kujundamine. Rajati vahtraallee ning Neeruti mäed muudeti metsapargiks.

Neeruti kandi küladest on teada, et siin tegutsesid juba ammustest aegadest nn kambrikoolid, kus suuremates talutaredes õpetati oma küla lapsi. 1686. aastal andis Rootsi kuningas Karl XI korralduse ehitada igasse kihelkonda koolimaja. Ta nõudnud mõisnikelt kaasabi koolimajade ehitamisel. On teada, et 1726. aastal oskas Kadrina kihelkonnas lugeda 425 inimest, nende hulgas 340 meest ja 85 naist.

On teada, et 1786. aastal töötasid koolid Jõeperes, Jõetagusel, Neerutis, Võduveres, Hõbedal ja Lasilas. Jõepere mõisa koolimaja olevat asunud Arukülas. Aastast 1791 pärineb teade Neeruti koolmeistrist Mikko Toma Jakobist, mis tõendab, et Neeruti kool tegutses. Sel ajal tegutsesid koolid ka Huljal ja Udrikus.

Aastast 1825 tegutses Neeruti mõisa kool Vandus. Kus see täpselt asus, pole teada. Teada on, et koolmeistrina tegutses Kaddapiko Maddis. Veel on teada, et Neerutis tegutses 1830ndate aastate paiku pühapäevakool, mis oli päriskooli eelaste. Pühapäevakoolis käisid põhiliselt eelkooliealised lapsed, kel polnud võimalust koolis käia esmajoones seetõttu, et kohapeal ei olnud kooli. Tegemist oli ümberkaudsete laste kokkukutsumisega suuremasse külatarre, kus mõni kiriku esindaja või keegi teine käis lapsukesi „loetamas” ja andis ülesanded järgmiseks nädalaks. Nende tegevus oli siiski juhuslikku laadi, sest 1861. aastaks oli alles jäänud vaid Neeruti pühapäevakool. Erilist kiitust pälvis selle agar ja väsimatu juhendaja, Kadrina kiriku eestseisja ehk võõrmünder Mihkel Siisberg. Nii või teisiti, kes soovis õppida, selleks oli ka võimalusi ja õnneks meie esivanematel seda tahtmist jätkus!

Neeruti kool alustas ametlikult tegevust 1862. aastal Vandu külas nn venehoones. Kooli asutajaks oli tolleaegne Neeruti mõisa omanik krahv Karl Rehbinder. Koolile määratud hoones tehti väike ümberehitus, muretseti istepingid, kuid koolilauad esialgu puudusid. Lapsed kirjutasid krihvliga tahvlile, mis asetses põlvedel. Krahv Rehbinderi käsul ja Kadrina kirikuõpetaja Treueri õnnistusel sai koolmeistriks Vandu küla noormees Hans STRANDMAN(N).

Strandmani suguvõsa põlvnebki Undla valla Neeruti mõisa Vandu külast. Esimene teadaolev esivanem, 1610. aastal sündinud Ranna Mats oli hingekirjas Neeruti mõisa kalurina.

Omamoodi üllatav on teada saada, et koolmeister Hans Strandman polnud ise päevagi koolis käinud! Hansu isa käis lississetuleku saamiseks viinavoorides piiritust laiali vedamas ning võttis kaasa poja. Poiss käis kodust kaugel, nägi ilma, vooris olnud mehed õpetasid Hansu lugema ja kirjutama ning andekale poisile sellest piisas, et iseseisvalt ennast täiendades saada koolmeistriks. Niisiis: Neeruti kooli esimene ametlik kirjatarkuse andja ei olnud ise koolis käinudki!

Asudes koolitööl, sai Strandmanist kirjade järgi mõisa teenistuja. Mõisa poolt määrati palgaks 6 tiinu (u 6,5 ha) põllumaad koos vajaliku osa karja- ja heinamaaga.

Õpiti kahes jaos, õpilaste arv kõikus 40 piires. Ümbruskonna koolide „katsuja”, Kadrina kirikuõpetaja, kirjutab Vandu külakooli kontrollaktis, et *koolimaja on eeskujulises korras, ilusa lauluheale ja kena käekirjaga koolmeister on laitmatu väljanägemise ning hää etteastumisega.*

19. sajandi viimasel veerandil tegi ajaleht (Eesti) Postimees ülemaalse ankeetküsitluse koolmeistrite seas. Paljud maakoolmeistrid kurtsid, et tööd on hommikust õhtuni. Sissetulek tuli ju põllutööst, mida pidi tegema koolitöö kõrvalt. Mõisa poolt anti vahel ka vajalikku moona, kuid rahapalka hakati maksuma mõnevõrra hiljem.

Üliõpilasena tegi selle teksti kokkukirjutaja Tõnis Sakk kursusetööd Kadrina kihelkonna koolide ajaloost. Tartu Ajalooarhiivis nägi ta ka Hans Strandmani täidetud ankeeti. Suvise üliõpilaste ehitusmaleva kõrvalt, põhiliselt siiski oma pealiskaudsuse tõttu, pidi ta kogu töö arhiivis kahe päevaga valmis saama, seetõttu ei jätkunud tal oidu Hans Strandmani kirjapandut kiiruga läbi töötades mõista, milline Neeruti kooli puudutav ajalooarhuldu tema käes oli! Sellest dokumendist jäi silme ette vaid Vandu kooli hoolekogu esimehe allkiri, milleks oli paiskirjas musta tindiga maalitud 3 risti!

1873 valmis Vandu külas uus koolimaja. Hans Strandmann töötas seal veel 21 aastat, mis teeb tal koolmeistrina töötamist ühtekokku 32 aastat. Samas koolis said isalt alghariduse pojad Andres, Otto ja tütar Anna.

Otto Strandmanist kujunes ilmselt Neeruti kooli õpilastest kõigi aegade tuntuim isik. Lühidalt temast: Otto lõpetas Peterburi V Gümnaasiumi kiituskirjaga, kus ilutses tsaaririigi kahepealine vapikotkas. Jätkas Peterburi Ülikoolis, mille lõpetas advokaadina. 1905. aastal Peterburis nõudis noor jurist Eestile autonoomiat ja seetõttu pandi noormees vangi. Saatus meeldiva irooniana oli aga Peterburi Krestõ vangla ülemaks endine Vandu koolipoiss, Otto vanem vend Andres! Mis edasi juhtus, ilmestab eesti vanasõna *veri on paksem kui vesi*. Otto redutas mõnda aega Šveitsis. Otto Strandman, hilisem Tartu Ülikooli audoktor, oli Eesti Vabadussõja kõige raskemal ajal sõjaminister, hiljem rahandusministrina korras riigi sõjajärgse rahanduse, oli 2 aastat Eesti riigivanem, hiljem EW suursaadik Prantsusmaal, Belgias ja Vatikanis. Oma teenetelt riigi ees paigutatakse endine Vandu koolipoiss Eesti omaaegsete suurmeeste Pätsi, Laidoneri ja Tõnissoni kõrvale. Üksikasjalikult kõneleb Otto Strandmani elust ja tegevusest Edaurd Leppiku 2005. aastal ilmunud raamat *Otto Strandmani genealoogia*.

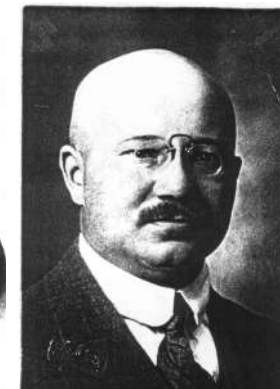
Hans Strandmanni tütre Anna Marie abielust Kristof Bachmaniga sündis 5 last, kellest kaks tüdarta Liidia Roger (1908-1986) ja Made Sendre (1912-1994) olid pedagoogid. Liidia Rogeri pojapoeg Martin Roger lõpetas oma vanaonu jälgedes advokaadina Tartu Ülikooli ja töötab käesoleval ajal New Yorgis Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis.

Andres Strandman
1865-11.V 1927

Hans Strandmann
18.X 1840-1911

Otto August Strandman
30.XI 1875-05.II 1941

Teiseks Neeruti koolmeistriks oli aastatel 1894-1899 Paul BERGMANN, kes hoolsa koolitöö kõrval pööras suurt tähelepanu koorilaulule. Ta juhatas ka ümbruskonna laulukoori.

1896. aastal õppis koolis 41 õpilast, koolitöö kestis pool aastat – 15. oktoobrist kuni 15. aprillini. Kadrina kirikuõpetaja Johannes Heinrich Lutheri (eluaastad 1861-1932, Kadrina kogudust teenis 1886-1913) koolikatsumise lõpphinnang oli: *Kool on rõemustavas korras!* Tema andmetel olid laste teadmised:

- piiblitlugu – 4
- katekismus – 4
- eesti keele lugemine – 4
- eesti keele kirjutamine – 5

1899-1919 oli koolmeister Neerutis Kristof BACHMANN.

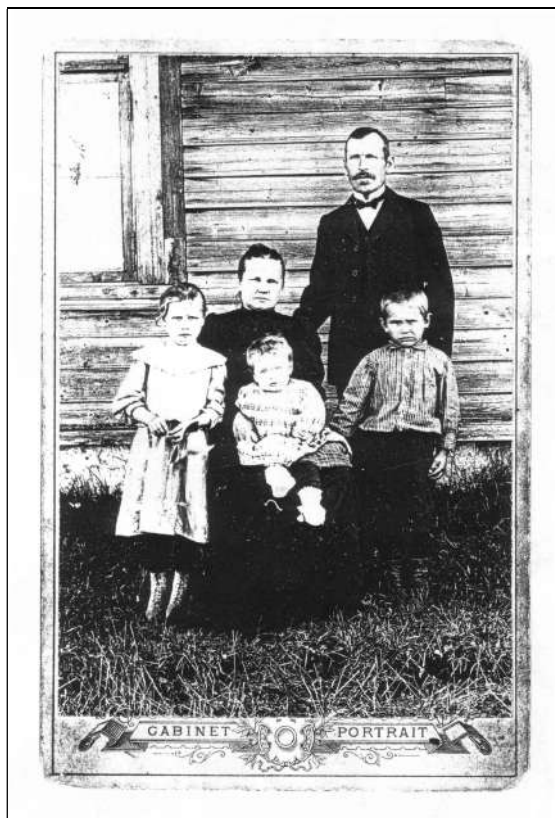

Foto aastast 1909

Koolmeister
Kristof
BACHMANN
perekonnaga.

Abikaasa Anna Marie
(neiuna Strandmann)

ja lapsed (vasakult)
Helene (1902-1954),
Liidia (süles, 1908-1986),
ja Otto (1904-1919).

Tütar Helmi suri imikueas
1906, tütar Magda
(eestind Made) on veel
sündimata.

1919. aastal valiti kooli juhatajaks August KRISTELSTEIN (hiljem eestindatult Kristal). Eesti Wabariigi ajal pandi maksma täielik koolikohustus, mille kohaselt kõik lapsed, kel vanust alla 15 aasta ja 4 klassi lõpetamata, pidid kooli tulema. Puudunud päeva eest oli trahvimäär kuni 10 marka. Kool töötas 2 klassiga, õpilaste arv 57. Neil aastail tuli kooli isegi paar 13aastast poissi. Peale II klassi lõpetamist jätkasid õpilased Kadrina koolis (asutatud 1902).

Vandu kool jäi kitsaks. Kolmekohalisse koolipinki tuli mahutada juba 5 õpilast. Õppeaastal 1921/22 tuli kool üle Neerutisse tänu sellele, et mõis anti riigimaade koosseisu. Undla vald sõlmis lepingu Põllumajandusministeeriumiga ja andis kooli kasutusse valitsejama (kaanefoto). See saigi koolimajaks kuni kooli eksisteerimisaja lõpuni, ning lisaks veel valge maja jõe ääres. Kool muudeti neljaklassiliseks algkooliks, kus 1922. aasta sügisel oli õpilasi ligi 100. Juurde tulid uued õpetajad Rudolf PENNO kes küll varsti lahkus, ja esimene naisõpetaja Marie MÄNNIK, (abielus OTSA). Viimane töötas koolis kuni Otsa pere küüditamiseni 14. juunil 1941. (Jõetaguse. Mälestusi külaelust ja inimestest. 2005. Vahtrapuu talu lugu.)

Kahel aastal töötas Neeruti koolis Linda TAMM. Ta oli õppinud Kunstkäsitöökoolis ning õpetas käsitööd ka kohalikele noortele. Selle töö tulemusena korraldati 1924. aastal head kõlapinda leidnud käsitöönäitus.

Mitmel aastal kooli kontrollinud koolinõunik Märt MEOS jäi igal „katsumisel” kooliga rahule. Vaatamata õpilaste puudumiste eest trahvimisele oli läbisaamine lastevanemate, õpetajate ja hoolekogu vahel hea.

1929. aastal avati V klass ja järgmisel aastal VI klass. 1935. aastal lahkus õpetaja Kristelstein (Kristal) Järva-Jaani organistik. Tema asemel tuli koolmeistriks 28 aastane Hendo SAKK.

Rudolf Penno
12.05.1896-25.11.1951

Marie Männik / Otsa
29.07.1898-09.12.1981

Hendo Sakk
28.03.1907-25.10.1965

Esireas
koolijuhataja
August
Kristelstein. Tema
kõrval õpetaja
Linda Tamm
(arvatavasti).

Virumaa
koolinõunik
1920-1944
Märt Meos
(1881-1966)
Neeruti kooli
„katsumas”.
Tema kõrval
esireas õpetaja
Marie Otsa.

Neeruti laulukoor.
Keskel dirigent
Hendo Sakk,
temast paremal
õpetaja Marie
Otsa.

Neil aastatel läks Eesti riik suurte sammudega ülesmäge, seetõttu edenesid ka koolid. Mis puudutab konkreetselt Neeruti kooli, siis suurenes vaesemate õpilaste toetuseks antav abiraha, riigi poolt lisandus õppevahendeid, täienes raamatukogu, kusjuures presidendi poolt sai iga maakool tasuta Eesti Entsüklopeedia täieliku väljaande. Õpilaste klassiväline tegevus muutus sisukamaks ja eesmärgistatumaks, korraldati pidusid, suvepäevi, noorkotkaste ja kodutütarde laagreid, ekskursioone. Koolimaja ruumides tegutsesid näitering, laulukoor ja mitmesugused õpperingid.

Neeruti kooli lõpetanutest sai spordis tuntuimaks Artur VEBORN (1905-1931), mitmekordne Eesti meister murdmaasuusatamises. Traagilise õnnetuse läbi hukkus parimas sportlaseas Tartu Ülikooli kehakultuuri teaduskonna üliõpilane 1931. aastal talvisel treeningul Rakvere lähistel (Eduard Leppik. Valter Veborn koduuurijana. Imavere 2003).

1938. aastal lõpetas Neeruti kooli Heinrich SCHNEIDER (1925-?), tulevane õigusteaduste doktor, Tartu Ülikooli õppejõud ja teadlane, osales enam kui 200 seaduseelnõu ja normatiivakti koostamisel taasisaseisvunud Eestis.

Neeruti kooli kunagise õpilane ja kooli ajaloo uurija Valter VEBORN (1913-1994) meenutas oma kooliaastaid suure südamesoojusega, mis väljenduslaadilt sarnaneb Oskar Lutsu aegumatu loominguga.

Ka kooli lõpetanutele oli koolimaja saanud nagu teiseks koduks. Näiteks peeti 1937. aastal teiste ürituste kõrval kooli sissetulekute suurendamiseks 3 pidu ja kirjanduslik kohus. Puhastulu saadi 160 krooni, mis 2008. aasta seisuga peaks küündima juba 15 000 praeguse kroonini. Kool sai ka raadioaparaadi ja grammofoni, petrooleumilampide kõrval sigines suure valgustugevusega gaasilamp.

Tolleaegses hoolekogus esinevad Neeruti kandis tuntud perenimed: J.Talsen, J. Veborn, J. Nõlvak, E. Nupp, A. Ojavee, A. Krell, õppenõukogus lastevanemate poolt M. Wunderlich jt.

Kool elas sõja üle õppetööd katkestamata ja suuremate vapustusteta. Vahelepoikena saab väita hoopis vastupidist: punaarmee lasi viisid ootamatult häireolukorda hoopis koolipoisid, kes Kalju Promeni eestvõttel lõhkasid allee otsas suure mürsu. Selle tulemusena olid hirmunud soldatid sunnitud saunast alasti välja tormama! Õnneks pääsesid koolipoisid seekord terve nahaga.

1941. aastal õpetajaks tulnud Bertha TEKI (1900-1975) töötas Neeruti kooli juhatajana aastail 1947-1951.

Neeruti kooli
keelpilli-
orkester
1920ndail
aastail.
Koolijuhataja
Kristelstein
viuliga.

Neeruti
koolipere
1932. aastal.
Keskel
seisavad
koolijuhataja
Krestelstein ja
õpetaja
Marie Otsa.

Neeruti kooli
õpilased
1930ndail
aastail. Ees
paremalt 1.
Ella Piiskoppel
(abielus Kraam
1925-1985),
hilisem
eluaegne
õpetaja, ka
samas koolis.

Neeruti kool
aastail
1939/40.
Koolisildi all
õpetaja Otsa,
temast vasakule
2. noor õpetaja
Ella Piiskoppel.

Neeruti
koolipere
1947. aastal.
Koolijuhataja
Hendo Sakk
paremal
koolisildi all,
ees aastase tütre
Irjaga tema
abikaasa Leini.

Neeruti kool
aastail
1949/50, mil
kooli nimetati
mittetäielikuks
keskkooliks,
seega andis
kool seitsme-
klassilise
hariduse.

Noppeid Neeruti kooli õppenõukogu protokolliraamatust 1941-1948

* 19. märtsi 1941. aasta õppenõukogu koosolekust võtsid osa H. Sakk, M. Wunderlich ja O. Vann. Päevakorra üks põhipunkte oli : Sotsialistliku distsipliini ja korralikkuse väärtuste kokkuvõtete tegemine ja uue sotsialistliku võistluse aluste kindlaksmääramine. Õppeaasta IV veerandil otsustati korraldada sotsialistlik õppetöö võistlus. Võistlus oleks individuaalne, kus iga klass võistleks eraldi parema õpilase tiitlile. Klassi parimale lõpetajale otsustati anda vastavat sotsialistlikku kirjandust.

Hiljem selgus, et esimesele kohale tulid: VI klassist Elvi Neudorf, V – Elmar Rääbus, IV – Laine Tänavots, III – Juta Valdmann, II – Uudo Noodla, I – Magda Wunderlich. Protokoll oli lisatud: *lubatud sotsialistlikku kirjandust saab aga vaid siis osta, kui valla täitevkomitee annab koolile vastavad summad*. Sotsialistliku võistluse III veerandi võitjale, VI klassile, määratud 8 rubla eest, mis jäi õppenõukogu käsutusse, otsustati osta VI klassile maiustusi.

Usun et H. Sakk, M. Wunderlich ja O. Vann teadsid, mis asi on võistlus, kuid asjaosaliste teadmine sotsialistlikust võistlusest on enam kui kahtlane! Kui aga järgnevalt vaadata mõnekuuliste vahedega toimunud aktuste kavasad ideoloogilisel tasandil, siis selgub, et sellise pisiasja nagu sotsialistliku võistluse läbiviimine oli neile küll tühi asi!

* 1941. aasta maiaktuse kava:

Ühislaul *Punane lipp*

Kõne *Miks pühitseme I. maid* (kõneleb õp Otsa)

Internatsionaal

Lõpulaul *Julgesti vennad nüüd tööle*

Mandoliiniorkestrilt *Sotsialistide marss*

Rahvatantse sm V. Veborni juhatusel

Lõppsõna rahvamaja juhatajalt sm B. Vahtralt

Ühislaul *Punane lipp*

* 1. nov. 1941. aasta koolitöö alguse piduliku aktuse kava, mis korraldati vastavalt Eesti Omavalitsuse Haridusdirektooriumi ringkirjale:

Koraal *Võta nüüd Issandat*

Palve

Ruumide pühitsemine

Koraal

Ühislaul *Eesti lipp*

Langenute mälestamine

Ühislaul *Mu isamaa, mu õnn ja rõõm*

Pärja asetamine langenud saksa sõdurite hauale

* Hariduse Rahvakomisariaadi 1941. aasta 22. aprilli ringkirja nr 14 läbi vaadates leidis õppenõukogu, et koolil puudub ringkirjas nimetatud laste mängumuru ja park. Võttes arvesse asjaolu, et naabruses oleval Saksa usaldusvalitsuse maal, mis jääb hobumasinariistade laenutuspunkti kasutusse, on osa kooli maa-alal olevast pargist, pööras õppenõukogu Undla valla Maakorralduse komisjoni poole palvega, et saaks eraldatud osa Saksa usaldusvalitsuse maast ühes pargi ja tiigiga Neeruti algkoolile.

* Sidevalitsusest teatati, et Valgma küla juures on telefoni isolaatorid lõhutatud. Tehti õppejõududele kohustuseks selgitada, kas ei ole seda kooli lapsed teinud ja jaataval korral *teha õpilaste hulgas selgitustööd, et ära hoida tulevikus sarnast!*

* Õppenõukogu koosolekul 3. dets 1941 olid juhataja H. Sakk, õp E. Luik, lastevanemate esindaja pr M. Wunderlich ja pr A. Torm. Emakeeles on I klassis õpilasi rohkesti, 19 õpilase kohta vaid 7 lugemikku ning õppetöö alguses pooled neist õpilastest ei osanud lugeda ega kirjutada; II klassis on 11 õpilase kohta 4 lugemikku; III klassis on olukord parem – 8 õpilase kohta on 5 raamatut!

Õppenõukogu otsustas: *anda õpilastele kodus raamatuid lugeda piiratud määral, kuna petrooli on väga vähe.*

Omavalitsuse Haridusdirektooriumi korraldusel otsustati õpilasi hüüda I-III klassini eesnime, IV- VI klassini priinime järgi.

* 1942. aasta kevadel lõpetavad Neeruti kooli VI klassi: Else Wunderlich, Maimu Udu, Asta Mark, Õie Abner, Johannes Lehari, Elmar Rääbus, Hans Talsen ja Valter Kastemäe; samal aastal õppisid V klassis: Laine Tänavots, Asta Veeleht, Arnold Kulbas; IV klassis: A. Tamme, V. Jõesalu, V. Eelmaa, H. Õunapuu, E. Hirsch, K. Kungla, E. Nupp, J Valdmann; III klassis: K. Vaalmets, H. Tänavots, O. Sork, A. Noodla, K. Kadopa, H. Rüütmann, E. Plutus, H. Uude; II klassis: M. Udu, V. Kütt, V. Laansalu, L. Torm, P. Schneider, H. Peets, M. Wunderlich, I. Prees, M. Vann, A. Piiskoppel; I klassis: L. Vann, A. Pärnik, H. Tänavots, L. Nõlvak, E. Nupp, L. Komp, S. Rüütmann, E. Tulp, I. Leht, B. Wunderlich, R. Valdmann, E. Külvar, H. Toompuu, A. Mark, K. Prees, E. Annus, L. Peets. Need 54 olid siis 1941/42. õppeaastal Neeruti kooli õpilased.

1942. aasta sügisel võeti I klassi vastu Mare Pärnik, Lennart Torm, Ants Vaikjärv, Andres Schneider, Evi Kreitsveis, Helge Vahtra, Aksel Nupp, Rein Sakk, Evi Rükken, Osvald Hüüs; II klassi lisandus Heino Siispere ja Einar Savolainen (kuna tema arenemistase vastas III klassi tasemele, viidigi ta III ja varsti ka IV klassi, hiljem evakueerus Soome, saades kaasa IV klassi tunnistuse); VI klassi Lembit Kungla.

* NB! Arstlikul läbivaatusel selgus, et õpilaste hulgas on levinud massiliselt nahahaigus, pea- ja riidetäid. Otsustati *tuua hoolekogu kullul koolile arsti retsepti järele nahahaiguse rohtu ning see õpilastele välja jagada*. Haigete õpilaste vanemad otsustati kutsuda kooli juurde. Veel plaaniti Kadriina algkoolist tuua kaal ja lapsed ära kaaluda.

* 15. oktoober 1942 – tööõpetuse ja võimlemise tundides *koguda puulehti sõjaväe hobuste allapanemise tarvis ning need asetada kooli küüni*.

* 18. november 1942 – tekstiilijäätmete kogumise aktsiooni juhiks valiti H. Sakk. Otsustati teha õpilaste ja lastevanemate hulgas selgitustööd, et see eelpool nimetatud aktsioon annaks häid tulemusi.

* 1943. aasta novembris võeti vastu nimekirjas mitte seisvad õpilased:, Eevi Lipping ja Aino Koppen I klassi; Aksel Annus, Väino Böckler ja Gustav Mägi II klassi; Lilian Lipping IV klassi; Asta Veeleht VI klassi.

* 1943. aasta jõulupuu jaoks otsustati pr Wunderlich saata põllumajandusjuhi juurde ning *paluda õpilaste jõulupuu tarvis maiustusi ehk küpsikute valmistamise jaoks siirupit*.

* 1944 aasta 24. märtsi õppenõukogu koosolekul otsustati saata palve endise koolijuhataja H. Sakk'i väeosa ülemale, et ta saaks puhkust, sest vastasel korral on *raske õpilasi hinnata ning koolis varandust ja kantselei asjaajamist korraldada*.

* Koosolek 31. oktoobril 1944:

-Iga õpetaja *piüab vähendada Saksa okupantide mõju ja selgitada Nõukogude Liidu hüvesid*. (Ja seda propagandat pidi tegema koolijuhataja, kes just äsja oli saabunud Sinimägedest ja jõudnud ära peita SS lõkmetega mundri!)

-Õpilased tervitavad Neeruti kooli ringkonnas igat vastutulijat.

-Teha ettepanek Virumaa Täitevkomitee Rahvaharidusosakonnale, et Neeruti Mittetäieliku Keskkooli juurde avatakse üks klassikomplekt, sest õpilaste arv on ühes klassis 41.

-Praegu on igal pool leida lõhkeaineid. Pidevalt teha kontrolli, et ei tekiks õnnetusi.

-Kuna koolil puudub täielikult valgus, nii elekter kui ka petrool, pole võimalik töökavu varem teha, kui tuleb elekter.

-Õpilastel tuleb keelata jää peal olemine, kuna võib õnnetusi juhtuda.

* Õppenõukogu koosoleku 28. detsembril 1944 kokkuvõttest selgus, et puudulike % oli VI klassis 25%; V-25% ; IV-16% ; III-18%; II-15% ja I klassis 21 %.

* Õppenõukogu koosolekud (1944. aasta lõpp ja 1945. algus):

Tuleb tundma õppida põhjalikult sm Stalini raamatut NSV Liidu Suurest

Isamaasõjast ja ÜK(b)P ajaloo lühikursus. Õpetajad võtavad omale kohustuseks need 2 raamatut 1. maiks 1945 põhjalikult läbi töötada, ühtlasi rakendada vastavad teadmised ja põhimõtted ellu ning õppetöösse, pöörduda kohaliku parteiorganisatsiooni poole, et koolile saaks muretsetud Lenini ja Stalini suured pildid. Punaarmee võitlejatele kingituspakikete tegemine kodust toodud asjadest. Pöörduda lastevanemate poole, et nad annaksid koolile seepi, põrandaja- ja tolmulappe. Lapsed toogu kordamööda kooli kätepesunõu juurde käterätikud ja ka kuuseoksi, kuni kool saab jalapühkimisresti. Kirjatehnika parandamiseks peab Ants Eelma suve jooksul kirjutama ühe vihiku J. Käisi lugemikust *Esimesed vaod*.

* 1945. aasta sügis:

Iga päev kontrollib sanitaarvolinik ihu ja riiete puhtust; I, II, III ja IV klassi poistel tuleb kõigil juuksed ära lõigata. Lastevanemate koosolekul räägib H. Sakk talupidajatele riiginormide õigeaegse täitmise tähtsusest. Hakata lastele andma kooli poolt toorest kaalikast, porgandit ja hapusid kapsaid. (!?)

Väljakäiku minnes vahetada tuhvliid saabaste vastu.

* 1946. aasta:

Suusakrossil sõidavad tüdrukud 2 km, poisid 3 km. Kes ei suusata, neil tuleb ette võtta rännak 10 kilomeetrit! Lahkub sõjalise ala juhataja Edgar KÄRMIK, asemele tuleb Johannes VAARMANN. 4. märtsil otsustati, et kui küttepuid juurde ei saa, siis korraldatakse kooli 2 korda nädalas. Õpetajad, kooliteenijad, kaasa tõmmates lastevanemaid, lähevad metsa küttepuid tegema. Kehalise kasvatuse ja sõjalise õpetuse rühmaülemaks määrati Hugo Rüttnann; I jao ülemaks E. Külvar; II jao ülemaks Magda Wunderlich ja abiks Liilian Liping. Neeruti kooli lõpetasid 1946. a kevadel M. Wunderlich, L. Lipping, L. Torm, H. Tänavots, O. Sork, H. Rüttnann, A. Teki ja P. Schneider.

* 1947 aasta:

Kevadkülvil ettevalmistamiseks teeb selgitustööd loodusloo õpetaja Ella Pärnik, tehes vastavat selgitustööd ja idanemisproove. Õpilaste joonistusvõistlustel olid parimad: III kl Maia Sakk (9 a), Eili Kuvastu (10 a), Urve Uusküla (10 a); IV kl Lembit Peets (12 a), Evi Lipping (11 a), Selje Talvistu (12 a); V kl Mare Pärnik (12 a), Rein Sakk (11 a), Ats Pärnik (14 a); VI klass Heini Peets (14 a), Lennart Komp (13 a), Silvi Rüttnann (13 a). Kokku saadeti maakondlikule konkursile 26 tööd. Koolidirektor tegi selgitustööd õpetajate keskel, et *kõik õpetajad telliksid taastamislaenu ühe kuupalga ulatuses*. Riigilaenupiletid otsustati ümber vahetada ühiselt. Piletid vahetab direktor Haridusosakonnas. 14.-15.

mail korraldati metsapäev, kus selgitava kõne pidas metsavaht A. Pärnik. Kahel päeval istutasid lapsed 2,5 ha metsa. Õpetajad teevad agitatsiooni viljavarumise plaani kohta järgmistes külates alates 30. oktoobrist:

Johannes Vaarmann – Võduvere ja Jõetaguse;

Ella Pärnik – Valgma-Mägede; Bertha Teki – Uduküla, Vandu-Tagküla;

Ella Piiskoppel – Ristmetsa, Valgma; Leini Sakk – Neeruti, Vandu-Eesküla;

Hendo Sakk – Lustimäe, Jõetaguse.

* 1947. aasta kevadel olid Neeruti kooli õpilased:

I kl: Ermine Kristelstein, Laine Prees, Eha Vann, Mati Pärnik, Tõnis Sakk, Eili Sandmann, Ivan Aleksandrov, Linda Vealaks, Vassili Tširikov, Viktor Tširikov, Rein Piiskoppel, Ado Talsen, Valve Rebane (13 õpilast);

II kl: Maria Vunderlich, Aira Savolainen, Helgi Peets, Lembi Källe, Maia Rõžakova, Lidia Musakko, Peeter Mähonen, Vaabo Vahtra, Otto Olu, Ants Eelma, Heino Pärnapuu, Ruudi Prees, Klaara Kotter, Lidia Tširikova, Ants Rebane, Kaljo Kreitsveis (16 õpilast);

III kl: Eili Kuvastu, Maia Sakk, Urve Uusküla, Ilse Annus, Salme Laansalu, Linda Sandmann, Aino Piiskoppel, Milvi Rebane, Nikolai Miina, Vladimir Kononov, Osvald Hüüs, Manja Tširikova, Karla Prees (13 õpilast);

IV kl: Erika Sork, Laine Promen, Evi Lipping, Evi Kreitsveis, Selje Talvistu, Evi Rükken, Jaan Tänavots, Aksel Annus, Aldo Hansar, Endel Annus, Lembit Tämmo, Lembit Peets, Nadežda Nau, Heino Siispere (14 õpilast);

V kl: Ants Kadopa, Odet Liblik, Heldi Murakas, Aksel Nupp, Erich Nupp, Kaljo Promen, Mare Pärnik, Ats Pärnik, Konstantin Reinsaar, Rein Sakk, Andres Schneider, Lennart Torm, Heino Tänavots, Helge Vahtra, Ants Vaikjärv, Otto Tank, Dailo Hansar, Olga Kristelstein, Lembit Nõlvak, Vilma Kütt (20 õpilast);

VI kl: Lennart Komp, Endel Külvar, Ilse Leht, Ado Mark, Heini Peets, Auguste Piiskoppel, Silvi Rüütmann, Helmi Toompuu, Enn Tulp, Martin Udu, Rein Valdmann, Britta Wunderlich, Valve Laansalu, Heini Musakko, Eha Valdmann (15 õpilast). Kokku oli Neeruti koolis 1947. a kevadel 91 õpilast.

Ümbruskonnas tekitas elavat vastukaja 1948. aasta sügisel avatud VII klass. Et ka varasemad VI klassi lõpetajad istusid taas koolipinki, oli vastavatud VII klass, mis asus teistest eraldi Neeruti mõisahoones, võimeka õpilaskontingendiga. Kahjuks ei ole koostaja leidnud õppenõukogu protokolle aastatest 1948-1952.

1950. aastal muudeti Neeruti kool algkooliks. 1951-1971 oli kooli juhatajaks Aino MARTSOO (alates 1963 ANT, tema juhatamise ajal olid õpetajad: Else Vunderlich, Leili Ernits, Maila Vahtra, Helge Kesküla, praktikant Anne Harf, Alice Toomla ja Kaarina Mikkor).

Arhiivis on säilinud Neeruti kooli revideerimisakt 6. märtsist 1952. Revideerisid Tapa rajooni koolide inspektor August Nõmmaru ja Kadrina 7 kl kooli õppealajuhataja Kiira Neem. Neljaklassilises koolis oli kaks liitklassi (I ja III ning II ja IV) kokku 30 õpilasega, pioneere 19. Kokkuvõttes jäädi õpetajate Aino Martsoo ja Else Vunderlich'i tööga rahule. Kuigi oli aasta 1952, mil Stalini isikukultus ja muu poliitiline surve oli kõrgpunktis, siis revideerimisaktis ei olnud „Stalini suurest asjast”, „kommunismi triumfist”, „õnnelikust elust” jm taolisest tütegi sõna mainitud.

August Nõmmaru mäletatakse nn vana kooli mehena, kes oli üle tollaegsetest poliitilistest totrustest. Kord inspekteeris ta algklasside bioloogiaklassi, kus teemaks olid ristõieliste sugukonna juurviljad. Õpetaja oli väga hädas, kuidas anda tunnile poliitilist värvingut. Tugeva huumorisoonega Nõmmaru aitas kimbatuses olevat õpetajat lausega *Ka Stalin armastas süüa kaalikat!* Ja bioloogiaklassi oli ideoloogiliselt paigas! Sama Nõmmaru pakutud „Stalini kaalikasöömine” kujunes õpetajate omavahelehelises suhtlusringis löökauseks, mida mäletatakse veel nüüdki, enam kui pool sajandit hiljem.

Järgmised kirjalikud allikad Neeruti koolist on aastast 1956, kus 25. mail koolijuhataja A. Martsoo käskkirjaga seoses III klassi lõpetamisega kustutatakse Neeruti kooli nimekirjast Lehte Eelmaa, Pille Kreitsveis, Juta Rannala, Anne Saar ja Irja Sakk.

1956. aasta 28. mai käskkirjaga avaldati kiitust õpilastele Anne Saarele, Irja Sakile, Juta ja Valve Rannalale, Hinga Kunglale, Mare ja Tiiu Sternile, Õie Lagenurmele ja Mart Vaikjärvele äärmiselt distsiplineeritud käitumise eest ekskursioonil Tallinna.

Naistepäeval, 8. märtsil 1958 avaldatakse kiitust õpetaja Helge Keskkülale ja kooliteenijale Anna Hudilainenile.

Igatahes 1958. aastal oli Neeruti kool neljaklassiline. Seoses IV klassi lõpetamisega kustutati Neeruti Algkooli õpilaste nimekirjast Lehte Eelma, Rein Kirs, Õie Lagenurm, Reet Nupp, Hinga Kungla, Rein Rebane ja Mart Vaikjärv.

1960. aastal võeti I klassi Iia Eilo, Heikki Lecht, Aime Leesnurm, Tamara Nupp, Helle Riisalu, Tiina Rüütmann, Jüri Soidik ja Mare Valdmann.

1962. aastal võeti I klassi Viktor Hänninen, Heldur Kuk, Thea Kuljus, Heino Lecht, Leonore Leesnurm, Virgo Loide ja Valeri Nupp.

1963. aastal lõpetasid Neeruti kooli Valentina Andronova, Jüri Kokerov, Raimond Stern, Kaido Kaskla, Heikki Lecht, Heino Lecht, Heldur Kuk ja Ulvar Kübarepp.

1963. aastal on I ja IV klassi juhataja Alice Toomla ning II ja III klassi juhataja Aino Ant.

1964. aastal lõpetasid Neeruti kooli Helle Riisalu (kiituskiri), Aime Leesnurm, Tamara Nupp, Iia Eilo, Tõnis Eilo, Toivo Jõesalu, Viktor Karsukov, Gennadi Karsukov, Virve Rebane.

1964. aasta I veerandil said kiita Ene Leesnurm, Maie Rannala, Urmas Toomla, Kristi Vikerpuur, Krista Loitjärv (II kl), Valdur Leesnurm (II kl), Ülle Mägi (II kl), Leonore Leesnurm (II kl), Terje Ant (III kl).

1965. aasta nääriõhtu viidi läbi koolimajas, kuna *kolhoosile kuuluva mõishoone saalid on vilja täis.*

1966. aastal lõpetavad kooli Ritta Kokareva, Sirje Kulla, Kalju Kirss, Ulvar Kübarsepp, Leonore Leesnurm ja Valeri Nupp.

1967. aastal võetakse I klassi Helle Strick, Elle Leesnurm, Lehte Veersalu, Kristi Vikerpuur.

11. aprillil 1969 toimus Neeruti Algkoolis laste teadmiste kontroll haridusosakonna inspektori asetäitja V. PORGANDI poolt. Järgnevalt selle protokollil algusread:

Ehkki kool asub vanas hoones, on kord ja puhtus hea. Kooliruume aitavad nägusamaks muuta maitsekad agitatsioonimaterjalid. Õpetajad on sõbralikud, töökad ja nõudlikud õpilaste suhtes. Õpilased kannavad vormiriietust, susse ja hoiavad kõikjal korda ning puhtust. Kolhoos toitlustab õpilasi igal lõunaajal sooja toiduga. Kooli dokumentatsioon on korras. Kooli distsipliin on hea. Tunnid on töötihedad.

1970. aasta novembris kanti autahvlile Lea Pukk, Lea Laansalu, Aivo Leesnurm, Gunnar Altmets, Tiina Toomla, Marina Rüütman, Alfred Rüütman. Tehti kokkuvõtte võistlusest „Ära unusta midagi”, mille võitis II klassi õpilane Mare Vikerpuur.

Lastevanemate komiteesse kuulusid erinevail aastail: Isolde Kirss, Helgi Vikerpuur, Benita Loitjärv, Laine Leesnurm, Ilse Lecht, Ülo Toomla, Urve Sork, Leili Veersalu, Helja Strick jt.

Koolijuhataja A. Ant lubas õpetaja Kaarina Johannese t MIKKORI puhkusele alates 7. juulist kuni 31. augustini 1971 (48 tööpäeva ulatuses).

Neeruti kooli viimased õpetajad olid Aino Ant ja Kaarina Mikkor.

Neeruti kooli viimased 7 lõpetajat kevadel 1971 olid:

Ene Laansalu, Ülle Reinsalu, Maret Rask, Alfred Rüütman, Tiit Pärnapuu, Ants Tarto, Vladimir Kokerov

Neeruti Algkooli viimased õpilased kustutati 1971. aasta 12. juuni käskkirjaga, kuna Rakvere Rajooni TSN TK otsusega 2. juunist 1971 nr. 144 kool likvideeriti.

Need 11 „väljasaadetut“ olid:

Lea Laansalu, Aivo Leesnurm, Gunnar Altmets, Andrus Rask, Mare Vikerpuur (II klass) Marika Pärnapuu, Anu Eilo, Urmas Leesnurm, Ilmar Puškin, Marina Rüütman ja Tiina Toomla (III klass).

Lõpetuseks

140 aastat tagasi kirjutas Kadrina pastor TREUER Neeruti kooli kohta:

Koolimaja on eeskujulises korras.

110 aastat tagasi kirjutas Kadrina kirikuõpetaja LUTHER Neeruti kooli kohta: ***Kool on rõemustavas korras!***

80 aastat tagasi kirjutas koolide inspektor MÄRT MEOS Neeruti kooli kohta: ***Jään kooliga väga rahule!***

40 aastat tagasi kirjutas koolide inspektori kt PORGAND Neeruti kooli kohta: ***Ehkki kool asub vanas hoones, on kord ja puhtus häü!***

2008. aastal kirjutavad kokkutulnud Neeruti kooli endised õpilased, õpetajad ja töötajad: ***Kooliks olnud maja on veel üratuntav...***

Lisaks Kadrina vallas säilitatavatele arhiivdokumentidele sai käesoleva ülevaate koostaja ohtralt materjali Richard TAMMIKU uurimusest *Kadrina kihelkond läbi aegade*. Tõhus abi oli ka koduloolistest uurimustest, mille autoriteks käesolevaks ajaks meie hulgast lahkunud oma ala suurmehed Enn LOIK ja Eduard LEPPIK.

Aino Martsoo
(s. 1923, al 1963 Ant)
foto aastast 1951
Neeruti kooli juhataja
1951-1971

Else Vunderlich (s 1928),
õpetaja Neerutis peale
Rakvere Seminari lõpetamist
1949, 1952-1982
Neeruti raamatukogus.

Õpetajad 1948. Eesvasakult: Ella Pärnik, Selma Heinmets; taga Hendo Sakk, Ella Piiskoppel, Bertha Teki.

1948. aasta,
I ja III klass
koos
õpetaja
Selma
Heinmetsaga

1949. aasta,
VI klass koos
(ees paremalt
kolmas) õpetaja
Else
Vunderlichiga,
kes oli samas
õpilane
1936-1943.

1956. aasta,
III klass
koos
õpetaja
Aino
Martsooga.

1971. a
augustikuus
Kogunes oma
vana kooli
juurde
hulganisti
endisi õpilasi,
õpetajaid,
töötajaid.

Kokkutulnute
ees kõnelemas
õpilane paljude
aastate tagant
Arnold
Kastemäe,
vasakul
Valter Veborn.

Kooli
lõpetamist
austas oma
kohalolekuga
hulganisti
soliidsesse
vanusesse
jõudnud
kunagisi
õpilasi